

УДК 378

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ-ФІЛОЛОГА ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ШКОЛІ

Липчанко-Ковачик Оксана Василівна
м.Мукачеве

Проблема реалізації інноваційних підходів у освітньому процесі актуальна як для загальноосвітньої школи, так і для вищих навчальних закладів, де майбутні фахівці здобувають професійну освіту. Розглянуті у статті особливості підготовки майбутніх учителів-філологів до використання інтерактивних технологій у школі, визначають напрями опанування студентами навичками і теоретичними знаннями з проблеми організації діалогу. Щоб діалогічна взаємодія не втратила конструктивності й спрямовувалася на формування у студентів готовності використовувати інтерактивні технології в школі, майбутні вчителі-філологи повинні засвоїти алгоритм і обов'язкові вимоги до діалогу на заняттях.

Ключові слова: вчителі-філологи, діалог, дискусія, інтерактивні технології

Актуальність теми дослідження обумовлюється тим, що успішність педагогічної діяльності вчителя і його майстерність залежать не тільки від глибоких теоретичних знань, які студент завоює під час навчання у вищій школі, а й від його умінь і навичок використовувати інноваційні педагогічні методики й технології у роботі з учнями. Актуальність удосконалення підготовки майбутніх фахівців у вищій школі підкреслюється тим, що не зважаючи на зменшення кількості ВНЗ за період від 2000-2001 н.р. до 2012-2013 н.р. від 664 до 334, кількість студентів за цей період зросла більш як у три рази – від 528 до 1824,9 тисяч [6, с.208].

Проблема реалізації інноваційних підходів у освітньому процесі актуальна як для загальноосвітньої школи, так і для вищих навчальних закладів, де майбутні фахівці здобувають професійну освіту. Майбутні вчителі опановують методиками і досвідом інноваційних прийомів не лише вивчаючи педагогічні, а й інші дисципліни [3]. Тому важливим кроком у підготовці майбутніх учителів-філологів є навчання студентів використовувати інноваційні технології, зокрема, інтерактивні у майбутній професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми свідчить, що науковці зосереджували увагу на теорії і практиці інтерактивного навчання, обґрунтовуючи доцільність вибору цієї педагогічної технології [5, с.6], конкретизуючи педагогічні умови реалізації інтерактивного навчання [5, с.19] і спрямовуючи учителів на те, щоб застосовувати інтеракцію максимально ефективно [5, с.36]. Наукові основи використання інтерактивних технологій у школі висвітлювалися й у наших публікаціях [1, с.94-97].

Метою статті є розкриття особливостей підготовки вчителя-філолога до використання інтерактивних технологій у школі.

Освіта є одним із найважливіших соціальних інститутів, що приковує до себе увагу науковців – філософів, педагогів, психологів, політологів, соціологів, демографів та ін. Із зміною суспільних процесів у державі актуалізується вагомість реформування системи освіти. Адаптація та підвищення людського капіталу безпосередньо залежить від освіти, високий рівень якої є основною умовою нарощування інтелекту нації, її самостійності й конкурентоспроможності на світовому ринку.

Зasadничою особливістю підготовки вчителя-філолога до використання інтерактивних технологій у школі є врахування того факту, що інвестиції у розвиток людини зосереджують увагу на підвищенні можливостей індивіда, розвитку новаторського мислення, професійній і культурній мобільності. Адаптація базової освіти, професійно-технічна підготовка, академічні кваліфікації, безперервне підвищення професійних навичок і знань відповідно до потреб ринку праці, а також підтримка розвитку творчого мислення мають дуже важливе значення для визначення напрямку економічного і технічного прогресу суспільства до створення суспільства, заснованого на знаннях [4, с.476]. Окрім цього, рівень освіти визначає соціальний статус особистості, що, за М.Вебером, складається з трьох величин: рівня освіти, рівня кваліфікації і рівня навичок [3, с.11].

Важливою особливістю підготовки вчителя-філолога до використання інтерактивних технологій у школі є врахування в навчальному процесі гуманітарних принципів, які, на думку науковців, передбачають «подолання органічного технократизму; єдності логічного й історичного; єдності суспільного й особистісного; єдності навчання і виховання; додання людинотворчого характеру процесу навчання» [2, с.7]. Адаптація багатства суспільства насамперед визначається як сумою знань, накопичених у ньому, так і вмінням творчо їх використовувати. Це забезпечить перехід від індустріального суспільства до суспільства знань, де кожен на основі високої культури знань повинен прагнути використати їх, щоб приймати кваліфіковані рішення у сфері своєї професійної діяльності. Відтак повідною групою в суспільстві стають люди з високим рівнем знань, які вмінють творчо їх застосовувати в роботі.

Відомо, що головне у педагогічній діяльності – встановлення між учителем і учнем довірливих взаємин, що дають можливість передавати знання у безпосередньому спілкуванні. Тому ще однією особливістю підготовки вчителя-філолога до використання інтерактивних технологій в школі є готовність майбутнього педагога до активної міжособистісної педагогічної взаємодії. Для цього студенти повинні опанувати мистецтвом діалогу як основним засобом інтерактивних технологій і специфікою його проведення.

Сучасний підхід до професійної освіти майбутнього вчителя-філолога вимагає від студента опанування навичками і теоретичними знаннями діалогу. Діалогічність педагогічної діяльності сприяє реалізації творчого злету та розвитку наукового спілкування. Методологічному осмисленню діалогічних форм, реалізованих у процесі навчання, сприяють спеціальна педагогічна література, наукові розробки, в яких аналізуються проблеми діалогіки і творчості, а також найдавніші діалоги Платона і сократівські бесіди.

Науковці виокремлюють такі види діалогу:

- діалог-суперечка;
- діалог-конфіденційне пояснення;
- діалог-емоційний конфлікт;
- діалог-унісон.

Майбутній учитель зобов'язаний опанувати всіма видами діалогу, щоб доцільно їх використовувати у підготовці до прове-

дення бесід з учнями та в ході інтерактивних занять. Проблема діалогу стає особливо важливою в процесі визначення проблемної ситуації, коли виникає потреба осмислити її і виразити через запитання, що передбачає пошук необхідної відповіді. Використовуючи вміння і навички застосування інтеракцій, учитель додає уточнюючі, навідні, зустрічні чи казусні запитання стратегічного чи тактичного призначення. Запитання можуть бути складними і простими, парадоксальними, полемічними, випереджувальними, прогнозуєчими тощо. Сама постановка запитання для діалогу вимагає від учителя такту, вміння знайти індивідуальний підхід до кожного учня і класу загалом, щоб школярі змогли виявити свої знання, інтелект, ерудицію, рівень підготовки до заняття.

У самій постановці запитання може бути закладений той елемент імпровізації та несподіванки, що так необхідний для живого творчого діалогу, адже запитання практично завжди містить лексику, що народжує відповідну думку. Тому діалог є найважливішим елементом організації інтерактивних форм роботи в початковому процесі. У діалозі комплексно спрацюють такі фактори: доказовість, обґрунтування власної точки зору, спростування позицій, заперечення несумісних поглядів тощо. Для методики викладання філологічних дисциплін учителю необхідно враховувати як аналіз логіко-методичної сторони діалогу, так і створення позитивної емоційної атмосфери в класі, одночасне звернення і до розуму, і до почуттів сторін, які полемізують.

Для підвищення ефективності діалогу і посилення активізації учнів під час інтерактивного спілкування вчителю варто продумати і підібрати для аналізу окремі конкретні ситуації, участь у яких і подальше їх обговорення становило б інтерес для школярів.

Науковці виокремлюють різні типи ситуацій:

- ситуація-ілюстрація, коли за допомогою конкретного епізоду, випадку, події з реальної практики можна використовувати аналогічні прийоми аналізу, той чи інший спосіб вирішення проблеми;

- ситуація-вправа, коли за допомогою конкретної ситуації підсилюється зміст інформації, краще і надійніше запам'ятовується те, що буде потрібно надалі;

- ситуація-оцінка, коли ситуація має різне оцінювальне бачення залежно від методичного моменту;

- ситуація-проблема, коли визначаються лише окремі умови і моменти, що відбуваються, і необхідно осмислити цю ситуацію, сформулювати саму проблему і запропонувати варіанти її вирішення [3, с.67].

У процесі організації діалогічної взаємодії в класі мета учителя – викликати непідробний інтерес учнів до питань, що розглядаються на уроці. Для цього під час навчання майбутніх учителів-філологів організувати діалогічну взаємодію в класі необхідно навчити студентів переводити внутрішній діалог у зовнішній. Використовуючи різні види діалогічних ситуацій у навчанні студентів викладач створює умови, коли студент проводить діалог з педагогом, виступаючи від себе особисто і від імені тієї особи, з якою в думках він полемізує. Саме тоді, коли точка зору студента у внутрішньому діалозі стане для нього досить доказовою, у нього виникне бажання озвучити свій внутрішній діалог і перевести його у зовнішній, де його погляди знайдуть собі прихильників чи супротивників у результаті обміну думками. Важливо, щоб студенти давали оцінку розглянутих ситуацій інтерактивної педагогічної взаємодії, свідомо озвучували і дотримувалися певної професійно-педагогічної позиції, вміли обґрунтувати її доцільність і переваги для використання у майбутній педагогічній діяльності.

Головне завдання викладача – дати змогу студентам вступити в діалог, полеміку, забезпечити взаємодію поглядів співрозмовників. Результативним є виявлення позицій з погляду їх динаміки. Діалог містить у собі такі можливості:

- зближення позицій (аж до збігів);
- розбіжність поглядів діалогічних партнерів;
- суперечливість позицій (аж до виникнення повної несумісності).

Діалог сприяє підвищенню ефективності процесу професійної підготовки майбутніх учителів-філологів, оскільки активізує

мислительну діяльність студентів, змушує їх шукати потрібну відповідь на конкретно поставлене запитання, прагнути до істини тощо. Водночас студенти набуватимуть досвіду використання діалогічної взаємодії у майбутній професійній діяльності в роботі з учнями. Важливо розвинути у студента потребу в інтелектуальному діалозі, в активному пошуку відповіді не тільки на питання теорії стосовно сутності інтерактивних технологій, специфіки окремих інтеракцій, а й на проблеми використання окреслених педагогічних інновацій у майбутній професійній діяльності.

Іноді під час обговорення методики використання інтерактивних технологій у навчальному процесі школи діалог мимоволі переходить у дискусію (у розумінні суперечки). Дискусія може виникнути при розгляді проблемного питання, коли студенти займають різні, іноді діаметрально протилежні позиції. Наприклад, у нашій педагогічній практиці предметом дискусії майбутніх учителів-філологів були питання доцільності й ефективності використання дидактичних ігор як засобів інтерактивних технологій у роботі з учнями під час вивчення нового матеріалу, на підсумкових заняттях. Дуже важливо для викладача володіти ситуацією і не дати дискусії перетворитися на хаос.

Дискусія виправдовує себе, якщо у висловлюванні студента не розкривається всебічно певна проблема, що є предметом обговорення, або коли висловлюється помилкова думка, а інші студенти – учасники дискусії доповнюють його виступ, уточнюють деталі, критикують помилковий вислів, виявляють знання інших наукових точок зору з обговорюваної проблеми тощо.

Для того, щоб діалогічна взаємодія не втратила конструктивності й спрямовувалася на формування у студентів умінь і навичок використовувати інтерактивні технології у майбутній професійній діяльності вчителя-філолога, студенти повинні засвоїти алгоритм і обов'язкові вимоги до діалогу на заняттях:

- важливо визначити заздалегідь і ознайомити учасників з колом питань, які будуть винесені для обговорення;
- рекомендувати літературу для самостійної роботи;
- розробити основні правила участі у діалогічній взаємодії на занятті (наприклад, виступ обмежується в часі до 1 хв.; кількість реплік від однієї особи – не більше трьох; виступати необхідно лише з окресленого кола питань; розмежовувати власні погляди з науковими позиціями конкретних авторів; аргументувати чітко, не використовуючи загальновідомих фраз, постулатів, тверджень та ін.).

Доцільно рекомендувати студентам підготувати реферати для обговорення окремих питань. Однак студентам рекомендовано не зачитувати підготовлене реферативне повідомлення, а озвучувати тільки основні поняття, головні думки, ідеї. Переказ студентом основних думок реферату має такі позитивні аспекти:

- розвиває пам'ять;
- сприяє послідовному викладу матеріалу;
- надає можливість проявити вибірковість думок, тому що студент в усній формі обирає головне і намагається передати його зміст в обмежений часовий період;
- дає змогу студенту ще раз усвідомити досліджувану проблему, побачити її нібито зі сторони;
- знайти шляхи вирішення проблеми;
- розвиває у студента мовленнєву культуру, яка особливо важлива для майбутнього вчителя-філолога і знадобиться йому в подальшій професійній діяльності.

Узагальнюючи проведені дослідження, зазначимо, що для підготовки вчителя-філолога до використання інтерактивних технологій в школі доцільно використовувати методику організації діалогічної взаємодії під час навчання студентів у вищій школі. Участь студентів у діалогах уможливить вибір майбутніми учителями оптимальних моделей педагогічної взаємодії в роботі з учнями.

Перспективи подальших наукових пошуків убачаємо в розробці спеціальних методичних матеріалів, які сприятимуть опануванню студентами знаннями, вміннями і навичками використання інтерактивних технологій у майбутній педагогічній діяльності.

Література та джерела

1. Липчанко-Ковачик О.В. Наукові основи використання інтерактивних технологій у школі / О.В.Липчанко-Ковачик // Науковий вісник Ужгородського нац. ун-ту. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – 2013. – Вип. 28. – С.94-97

2. Макро- і мікросоціальна інженерія: соціоінженерний практикум: [навч. видання] / В.І.Подшивалкіна, М.П.Лукашевич, Є.І.Суїменко, Т.Г.Каменська. – Одеса: Астропринт, 2001. – 231 с.
3. Малахова Ж.Д. Викладання соціології: досвід інноваційних прийомів: навч. посіб. / Ж.Д.Малахова, В. М.Огаренко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 280 с.
4. Піддубний В.А. Освіта в Україні: тенденції розвитку / В.А.Піддубний // Українське суспільство: десять років незалежності (соціальний моніторинг та коментар науковців); за ред. В.М.Ворони, М.О.Шульги. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2001. – С.475-479
5. Пометун О.І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О.І.Пометун. – К., 2007. – 144 с.
6. Україна у цифрах у 2012 році : статистичний збірник [Електронний ресурс] / За ред. О.Г.Осауленка; відповід. за вип. О.Е.Остапчук. – К.: Державна служба статистики України, 2013. – 249 с. – Режим доступу: <http://library.oscu.edu.ua/docs/Ukraine%20u%20cyfrah%202012.pdf>

Проблема реализации инновационных подходов в образовательном процессе актуальна как для общеобразовательной школы, так и для высших учебных заведений, где будущие специалисты получают профессиональное образование. Рассмотренные в статье особенности подготовки будущих учителей-филологов к использованию интерактивных технологий в школе, определяют направления овладения студентами навыками и теоретическими знаниями по проблеме организации диалога. Чтобы диалогическое взаимодействие не потеряло конструктивности и направлялось на формирование у студентов готовности использовать интерактивные технологии в школе, будущие учителя-филологи должны усвоить алгоритм и обязательные требования к диалогу на занятиях.

Ключевые слова: учителя-филологи, диалог, дискуссия, интерактивные технологии

The problem of realization of innovative approaches in educational process is urgent not only for general school but also for higher educational establishments, where specialists-to-be get professional education. The peculiarities of teacher-philologist training, considered in the article, of using interactive technologies at school determine the direction of students' mastering of skills and theoretical knowledge on issues of dialogue organization. Future teachers-philologists are to assimilate the algorithm and essential demands of dialogue on the lessons in order not to loose the constructiveness of dialogical interaction and to direct it onto the formation of students' readiness to use interactive technologies at school.

Key words: teachers-philologists, dialogue, discussion, interactive technologies.